

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545 เป็นจุดเริ่มต้นใหม่ในการปฏิรูปการจัดการศึกษาแห่งชาติ มีความมุ่งหมายเพื่อการจัดการศึกษา ต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุงพุทธศักราช 2560) กำหนดจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีคุณภาพชีวิตดี มีความสามารถแข่งขันในเวทีโลก ให้สถานศึกษามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทย และเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้ง เจตคติ ที่จำเป็นต่อการศึกษาคือ การประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ" โดยมีจุดมุ่งหมายพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดหมายเมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ การมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การมีความรู้ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต การมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย การมีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรง เป็นประมุข มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์ และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

หลักสูตรโรงเรียนเกาะกูดวิทยาคม พุทธศักราช 2561 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2561) มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติให้

เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้ และทักษะพื้นฐาน รวมทั้ง เจตคติ ที่จำเป็นต่อการศึกษาคือ การประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ

แนวทางจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กล่าวถึง คุณลักษณะของนักเรียนในศตวรรษที่ 21 ดังนี้ ทักษะพื้นฐานจำเป็นในการอ่าน เขียน และคิดคำนวณ เป็นตัวการที่ทำให้คนในศตวรรษที่ 21 รู้จักใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นเครื่องมือในการสืบค้น รวบรวมความรู้ ใช้กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณให้เกิดการเท่าทัน สื่อสารสนเทศที่จะพิสูจน์ยืนยันสิ่งที่ตนและสังคมอยากรู้ได้อย่างชาญฉลาดไม่ถูกชวนเชื่อ ชักนำอย่างงมงาย เกิดเป็นแรงบันดาลใจสร้างจินตนาการ อยากรู้อยากเห็น อยากรู้อยากคิด สร้างผลิตภัณฑ์ หรือนวัตกรรมขึ้นใช้ในการดำรงชีวิตในสังคม และนำไป แลกเปลี่ยนกับสังคมอื่นเกิดเป็นรายได้ บนเวทีฐานเศรษฐกิจ ความรู้ที่มีความรับผิดชอบต่อภาคธุรกิจในขั้นตอนการผลิต และมีความรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้น ถ้าผลิตภัณฑ์ ผลผลิต มีคุณภาพไม่ดี ภาพโดย สรุปก็คือทักษะการดำรงชีวิตของคนในศตวรรษที่ 21 ซึ่งจะ ถูกหล่อหลอมตกผลึกเป็นผู้ที่สามารถนำทาง ชีวิตตนเองได้อย่างมีคุณภาพชีวิต และเกิดเป็นคุณลักษณะของคนในศตวรรษที่ 21 สิบคุณลักษณะ คือ เป็นนักคิดวิเคราะห์ นักแก้ปัญหา นักสร้างสรรค์ นักประสานความร่วมมือ รู้จักใช้ข้อมูลและข่าวสาร เรียนรู้ด้วยตนเอง นักสื่อสาร ตระหนักรับรู้สถานะของโลก เป็นพลเมืองทรงคุณค่า และมีพื้นฐานความรู้ เศรษฐกิจและการคลัง ซึ่งสรุปเป็นคุณลักษณะใน 3 ด้าน ดังนี้ 1. คุณลักษณะด้านการทำงาน ได้แก่ การปรับตัว และความเป็นผู้นำ 2. คุณลักษณะด้านการเรียนรู้ ได้แก่ การชี้นำตนเอง การตรวจสอบการเรียนรู้ของตนเอง และ 3. คุณลักษณะด้านศีลธรรม ได้แก่ ความเคารพผู้อื่น ความซื่อสัตย์ สำนึกพลเมือง (สำนักงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน, 2560, หน้า 9-16)

จิตตปัญญาศึกษา คือกระบวนการพัฒนาจิตใจมนุษย์ ไม่ว่าจะเรียนรู้ในเรื่องใดหากได้ผ่านการคิดใคร่ครวญ การเรียนรู้แบบองค์รวมมีการจัดสภาพแวดล้อมที่ดีมีปัจจัยเกื้อหนุน และมีผู้สอนที่เป็นกัลยาณมิตร ผู้เรียนที่ได้รับการอบรม สั่งสอนด้วยวิธีการเช่นนี้น่าจะมีจิตใจที่เข้มแข็ง เข้าถึงความดี ความงาม มีความตระหนักรู้ เข้าใจโลกและเข้าใจชีวิตได้เป็นอย่างดี สามารถเชื่อมโยงศาสตร์ต่างๆ ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตได้อย่างสมดุล เป้าหมายของจิตตปัญญาศึกษา คือเยาวชนไทยมีคุณธรรม ความดีงาม

มีปัญหา รู้จักตนเอง เข้าใจผู้อื่น และเป็นผู้ที่รู้ อยู่ดีมีสุข มีชีวิตที่ก่อประโยชน์แก่กุล เพราะจิตตปัญญาศึกษาจะช่วยให้เกิดการรู้จิตของตัวเอง เกิดปัญญา และปัญญาหมายถึงการเข้าถึงความจริงสูงสุดหรือบางทีก็กล่าวว่าเข้าถึงความจริง ความดี ความงาม (ประเวศ วะสี, 2551, หน้า 13-14) ซึ่งปัจจุบันสภาพสังคมเกิดวิกฤติ ขาดการเรียนรู้เรื่องในตัว ทำให้การศึกษา การเรียนรู้ขาดความสมบูรณ์ในตัวเอง มุ่งเน้นการเรียนรู้เรื่องต่างๆ อันเป็นเรื่องนอกตัว ด้วยกระแสบริโภคนิยม สื่อรุนแรง สิ่งแวดล้อมและค่านิยมหลายอย่างที่ไม่สร้างสรรค์ ที่ดึงดูด และทำให้นักเรียนจำนวนมากมีทัศนคติที่ไม่ถูกต้องต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคม อันส่งผลให้เกิดปัญหาตามมามากมายดังที่เราทราบกัน อาทิ การไม่ยอมมาโรงเรียน ขาดเรียนบ่อย ใช้เวลาไม่ค่อยเกิดประโยชน์ ติดเกม ยาเสพติด และการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรหรือไม่ปลอดภัย ฯลฯ

โรงเรียนเกาะกูดวิทยาคม เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กที่ตั้งอยู่บนพื้นที่เกาะ ตำบลเกาะกูด อำเภอเกาะกูด จังหวัดตราด จัดการศึกษาตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 6 ซึ่งผลการจัดการศึกษาที่ผ่านมามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนค่อนข้างต่ำ และปีการศึกษา 2560 มีผลการทดสอบระดับชาติ (O-NET) ต่ำมาก โดยเฉพาะนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีผลการทดสอบอยู่ในลำดับสุดท้ายจาก 39 โรงเรียน ของเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 และจากการวิเคราะห์สาเหตุดังกล่าวพบว่า ส่วนหนึ่งมาจากนักเรียนไม่ยอมมาโรงเรียน ขาดเรียนบ่อย ใช้เวลาว่างไม่เกิดประโยชน์ ติดเกม มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ไม่มีเป้าหมายในอนาคตและมีปัญหาทางบ้าน ได้แก่ การหย่าร้าง บิดามารดาหรือผู้ปกครองไม่มีเวลาใส่ใจกับบุตรหลาน เนื่องจากต้องประกอบอาชีพ

ดังนั้น จากความสำคัญของปัญหาที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น ทำให้ผู้วิจัยตระหนัก และให้ความสำคัญในการพัฒนาศักยภาพนักเรียนโรงเรียนชาวเกาะสร้างสุข เพื่อศิษย์และครอบครัว โดยใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษา โดยเน้นศึกษาศักยภาพใน 3 ด้าน คือ 1) ด้านการทำงาน ได้แก่ การปรับตัว ความเป็นผู้นำ 2) ด้านการเรียนรู้ ได้แก่ การชี้แนะตนเอง การตรวจสอบการเรียนรู้ของตนเอง และ 3) ด้านศีลธรรม ได้แก่ เคารพผู้อื่น ความซื่อสัตย์ สำนึกพลเมือง ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่สำคัญและจำเป็น ต่อการเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านอื่นๆ เพื่อให้เด็กนักเรียนมีพฤติกรรมที่สะท้อนคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ในชีวิตประจำวัน และเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนถึงระดับที่สามารถเป็นลักษณะนิสัยที่ดีได้ โดยบูรณาการร่วมกับการนำหลักการประเมินตามสภาพจริงมาประยุกต์ใช้ ซึ่งเป็นหลักการที่สามารถวัดและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของเด็กนักเรียนได้จริงในชีวิตประจำวัน เพื่อให้เด็กนักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น นักเรียนมาโรงเรียนเพิ่มขึ้นโดยมีสถิติการมาสายและการขาดเรียนลดลง พร้อมทั้งโรงเรียนเกาะกูดวิทยาคม มีกระบวนการเรียนรู้ “จิตตปัญญาศึกษา” แบบโรงเรียน

ชาวเกาะสร้างสุข เป็นต้นแบบให้กับโรงเรียนบนพื้นที่เกาะ และโรงเรียนที่มีสภาพปัญหาใกล้เคียง ในการพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ “จิตตปัญญาศึกษา” แบบโรงเรียนชาวเกาะสร้างสุข
2. เพื่อศึกษาศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนเกาะกูดวิทยาคม ปีการศึกษา 2561
3. เพื่อศึกษาความสุขของนักเรียนและผู้ปกครองโรงเรียนเกาะกูดวิทยาคม ปีการศึกษา 2561

คำถามการวิจัย

1. กระบวนการเรียนรู้ “จิตตปัญญาศึกษา” แบบโรงเรียนชาวเกาะสร้างสุข ควรเป็นอย่างไร
2. กระบวนการเรียนรู้ “จิตตปัญญาศึกษา” แบบโรงเรียนชาวเกาะสร้างสุข สามารถพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียนได้อย่างไร
3. กระบวนการเรียนรู้ “จิตตปัญญาศึกษา” แบบโรงเรียนชาวเกาะสร้างสุข สามารถทำให้นักเรียนและครอบครัวมีความสุขได้ในระดับใด

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่

1.1.1 ครูโรงเรียนเกาะกูดวิทยาคม ปีการศึกษา 2561	จำนวน 11 คน
1.1.2 นักเรียนโรงเรียนเกาะกูดวิทยาคม ปีการศึกษา 2561	จำนวน 104 คน
1.1.3 ผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนเกาะกูดวิทยาคม ปีการศึกษา 2561	จำนวน 104 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ครู ใช้ศึกษาประชากร จำนวน 11 คน นักเรียน ใช้ศึกษาประชากร จำนวน 104 คน และผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 104 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน ให้มีคุณลักษณะ 3 ด้าน คือ ด้านการทำงาน ได้แก่ การปรับตัว และ ความเป็นผู้นำ, ด้านการเรียนรู้ ได้แก่ การชี้แนะตนเอง และ การตรวจสอบการเรียนรู้ของ

ตนเอง และด้านศีลธรรม ได้แก่ เคารพผู้อื่น ความซื่อสัตย์ และสำนึกพลเมือง โดยใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษา 5 ขั้นตอน คือ ASCAA ได้แก่ (1) Awareness สร้างความตระหนักให้ครูเห็นคุณค่าของการนำแนวคิดจิตตปัญญาศึกษามาใช้ในการพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ (2) Skill เสริมสร้างความรู้และทักษะในการนำกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษามาพัฒนาผู้เรียน (3) Consult จัดประชุมครูเพื่อร่วมกันกำหนดปฏิทิน และกิจกรรมจิตตปัญญาเพื่อใช้พัฒนาศักยภาพผู้เรียน (4) Action ครูที่ปรึกษาจัดกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาตามปฏิทินที่กำหนดไว้ (5) Assessment ประเมินและติดตามผลการจัดกิจกรรม และมีกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา 6 กิจกรรม คือ สนทริยสนทนา พรสวรรค์ชื่อของฉัน เรื่องเล่าเร้าพลัง ผู้นำ ผู้ตาม ศิลปะบำบัด และผ่อนคลายตระหนักรู้

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา

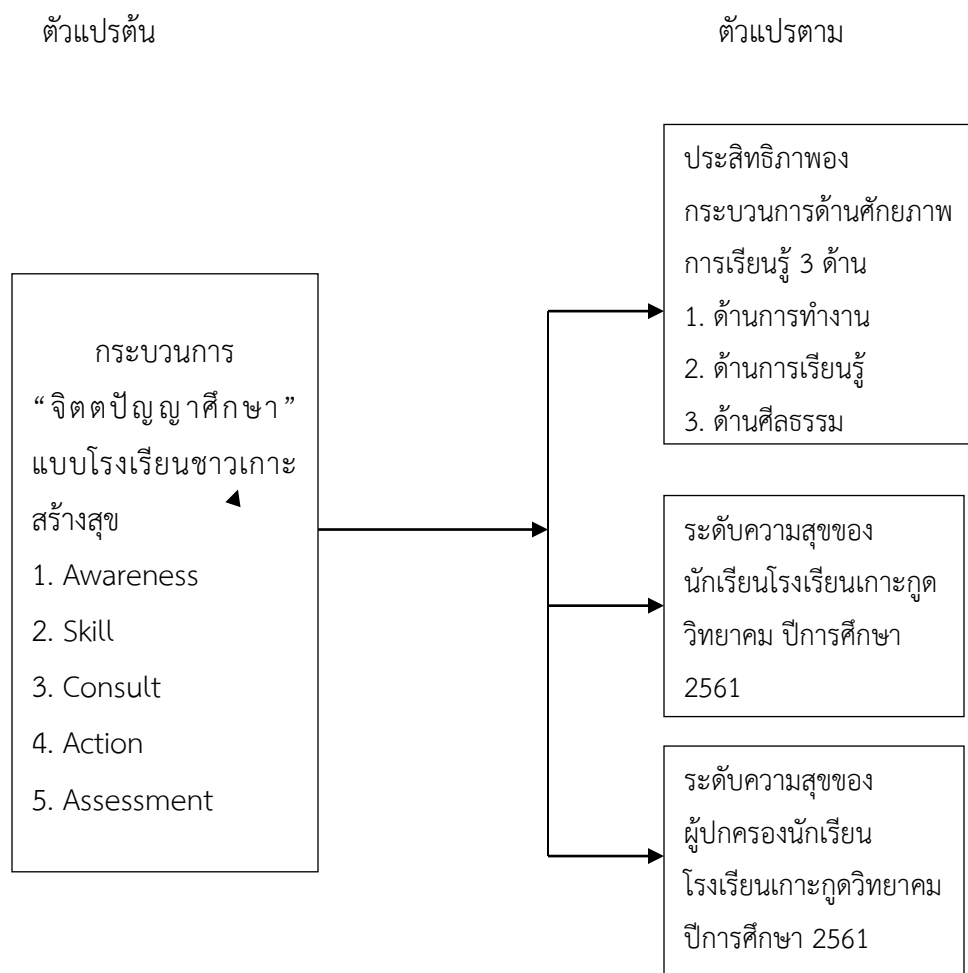
ระยะที่ 1 มิถุนายน 2561 – กันยายน 2561 : การสร้างกระบวนการจิตตปัญญาศึกษา และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ระยะที่ 2 ตุลาคม 2561 – มีนาคม 2562 : การใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษาในการพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน

4. กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสามารถสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) เรื่อง การพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้โรงเรียนชาวเกาะสร้างสุขเพื่อศิษย์และครอบครัว โดยใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษา รายละเอียดปรากฏเป็นแผนภาพ ดังนี้

กรอบแนวคิดการวิจัย

แผนภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

จิตตปัญญาศึกษา หมายถึง กระบวนการในการเรียนรู้ของบุคคลที่เน้นการเรียนรู้จากภายใน คิด และใคร่ครวญจนเกิดความรู้ ความเข้าใจ และตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งที่เรียนรู้ เกิดความเข้าใจใน ความเป็นธรรมชาติของสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เกิดปัญญา ทำให้จิตใจได้รับการพัฒนาอย่างแท้จริง

กระบวนการจิตตปัญญาศึกษา หมายถึง วิธีการและขั้นตอนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ ASCAA ได้แก่ (1) Awareness สร้างความตระหนักให้ครูเห็นคุณค่าของการนำแนวคิดจิตต ปัญญาศึกษามาใช้ในการพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ (2) Skill เสริมสร้างความรู้และทักษะในการนำกิจกรรม จิตตปัญญาศึกษามาพัฒนาผู้เรียน (3) Consult จัดประชุมครูเพื่อร่วมกันกำหนดปฏิทิน และกิจกรรมจิตต ปัญญาเพื่อใช้พัฒนาศักยภาพผู้เรียน (4) Action ครูที่ปรึกษาจัดกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาตามปฏิทินที่ กำหนดไว้ (5) Assessment ประเมินและติดตามผลการจัดกิจกรรม

กิจกรรมจิตตปัญญาศึกษา หมายถึง กิจกรรมที่คณะครูร่วมกันกำหนดขึ้นตามแนวคิดจิตต ปัญญาศึกษา 6 กิจกรรม คือ 1) สุนทรียสนทนา 2) พรสวรรค์ชื่อของฉัน 3) เรื่องเล่าเร้าพลัง 4) ผู้นำ ผู้ตาม 5) ศิลปะบำบัด และ 6) ผ่อนพักตระหนักรู้

การพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือปริมาณความรู้สะสม คุณสมบัตินั้นที่แฝงอยู่ให้มีการเจริญขึ้น ดีขึ้น และเปลี่ยนแปลงอย่างมีระบบอย่างถาวร อันเป็นผล มาจากการผ่านประสบการณ์หรือการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ในการวิจัยครั้งนี้พัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ 3 ด้าน คือ ด้านการทำงาน ได้แก่ การปรับตัว ความเป็นผู้นำ ด้านการเรียนรู้ ได้แก่ การชี้แนะตนเอง และการ ตรวจสอบการเรียนรู้ของตนเอง และด้านศีลธรรม ได้แก่ เคารพผู้อื่น ความซื่อสัตย์ และสำนึกพลเมือง

โรงเรียนชาวเกาะสร้างสุข หมายถึง โรงเรียนที่มีที่ตั้งอยู่บนเกาะที่ช่วยเหลือให้ครู นักเรียน และ ครอบครัว มีสุขภาพดีเป็นภาวะของมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางกาย ทางจิต ทางปัญญา และทางสังคม เชื่อมโยงกันเป็นองค์รวมอย่างสมดุล

ศิษย์และครอบครัว หมายถึง นักเรียนและผู้ปกครองของนักเรียนโรงเรียนเกาะกูดวิทยาคม ปีการศึกษา 2561

ความสุขของนักเรียน หมายถึง การที่นักเรียนมีจิตใจที่ร่าเริงแจ่มใส มีความรักโรงเรียน อายก มาโรงเรียน มีความสงบสุข สันติ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ใช้สติปัญญาในการวางแผน และสามารถดำรงตนอยู่ ในโรงเรียนได้อย่างปกติสุข

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น
2. นักเรียนมาโรงเรียนเพิ่มขึ้น โดยมีสถิติการมาสาย และการขาดเรียนลดลง
3. กระบวนการเรียนรู้ “จิตตปัญญาศึกษา” แบบโรงเรียนชาวเกาะสร้างสุข จะเป็นต้นแบบให้กับโรงเรียนบนพื้นที่เกาะ และโรงเรียนที่มีสภาพปัญหาใกล้เคียง ในการพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน